

The American Archivist, 70, 2(2007)

Drugi dio godišnjeg dvobroja časopisa *The American Archivist* posvećen je pitanjima lakšeg i bržeg pristupa arhivskom gradivu u američkim arhivima i srodnim ustanovama, te prijedlozima kako postići taj cilj. Tako se članci u ovom broju bave zakonskim propisima donesenima u tu svrhu, etičkim problemima arhivske struke u slučajevima pristupa gradivu od strane "običnih" ljudi i predstavnika državne političke elite, počecima otvaranja vatikanskih arhiva javnosti, potencijalnim prijedlozima o promjenama u poslovanju arhiva te u istu svrhu korištenja interneta i web stranica.

Raspravu o dostupnosti arhivskog gradiva i različitih informacija otvara James David člankom *Two Steps Forward, One Step Back: Mixed Progress Under the Automatic/Systematic Declassification Review Program (Dva koraka naprijed, jedan korak unatrag: mješovit napredak pod revizijskim programom automatsko-sistematske deklasifikacije)*, u kojem razmatra pozitivne i negativne strane predsjedničke odredbe br. 12958 iz 1995. godine, donesene od strane tadašnjeg američkog predsjednika Billa Clintona. Prema navedenoj odredbi u svim američkim državnim institucijama i agencijama automatski se trebalo pristupiti proceduri deklasifikacije povjerljivog arhivskog gradiva i taj zadatak je trebao biti završen do 2000. godine. Suprotno očekivanom, ustanove kojih se to ticalo pristupile su provjeravanju i pregledavanju gradiva, što je otežalo i odužilo zadani posao, pa su se vremenski rokovi, koji su također podrazumijevali i predaju istog gradiva američkom Nacionalnom Arhivu i njegovu dostupnost javnosti, promijenili i kasnijim predsjedničkim odredbama prolongirali. Sustavnim pregledom vrsta povjerljivih informacija, povijesti deklasifikacijskih procedura kroz prethodne predsjedničke odredbe, te postignuća spomenute odredbe 12958, autor daje preporuke za poboljšanje funkcioniranja postojeće procedure deklasifikacije, te zaključuje kako je za nastavak postignutog uspjeha dostupnosti velikog broja povjerljivih informacija ključno veće angažiranje javnosti.

U nastavku Randall C. Jimerson svojim radom *Archives for All: Professional Responsibility and Social Justice (Arhivi za sve: profesionalna odgovornost i socijalna pravda)* razmatra pravilno postupanje s arhivskim gradivom od nacionalne važnosti i utjecajem tog postupka na živote "običnih" ljudi. Autor ukazuje na veliku moć i obvezu arhivista i arhivske djelatnosti u sprečavanju manipulacija informacijama i podacima koji se nalaze u relevantnom arhivskom gradivu, u korist vlasti i političkih moćnika, a na štetu široke javnosti i posebno marginaliziranih i izdvojenih društvenih grupa. Prema njemu, arhivisti bi kroz svoju djelatnost i pomoću gradiva o kojem skrbe, kao izvoru "kontrole", vlast i spomenute moćnike morali učiniti odgovornima za vlastite postupke, oduprijeti se njihovom političkom pritisku, razotkriti nepravde i prikupiti i čuvati gradivo posebno zapostavljenih te raznih etničkih i društvenih grupa. Argumentiranim pregledom i primjerima iz nedavne američke povijesti prikazuje kako su američki arhivisti

sposobni ispuniti te zahtjeve. U zaključku im pruža savjete kako nastaviti dalje i u skladu s daljnjim ispunjavanjem tih zahtjeva razvijati arhivsku djelatnost.

Magia Ghetu i Elizabeth Yakel u članku *Interaction in Virtual Archives; The Polar Bear Expedition Digital Collections Next Generation Finding Aid (Interakcija u virtualnim arhivima: dostupnost digitalne zbirke gradiva o ekspediciji "Polarni medvjed")*, donose primjer uzajamne komunikacije arhivista i korisnika i to putem internetske stranice o vojnoj ekspediciji *Polar Bear* ("Polarni medvjed"), kreirane od strane istraživačke skupine *Finding Aids Next Generation* (FANG) Sveučilišta Michigan. Spomenuta stranica sadrži digitaliziranu zbirku različitih vrsta gradiva o vojnoj ekspediciji poduzetoj u razdoblju 1918-1919. od strane američkih vojnika u Rusiji, s ciljem rušenja novostvorene boljševičke vlasti. Osnovni razlozi za kreiranje i pokretanje ove stranice bili su omogućavanje lakše dostupnosti navedenoga gradiva javnosti, ali i ispunjavanje potrebe arhivskih djelatnika u dobivanju povratnih informacija od strane korisnika o izgledu i funkcionalnosti same stranice, a sve u svrhu što boljeg opisa istog gradiva i redefiniiranja načina njegove prezentacije. Članak je koncipiran i razrađen matematičkom preciznošću. Dani su detaljni pregledi potkrepljeni arhivističkom i informatičkom literaturom svih faza stvaranja web stranice, od opisa digitalizacije gradiva, postupka dizajniranja stranice, objašnjenja metodoloških "alata" i pristupa istraživanju učinkovitosti i upotrebljivosti stranice, do predstavljanja njenih krajnjih postignuća i rezultata. Na temelju neočekivano dobrih i pozitivnih reakcija, autorice zaključuju da će nastaviti koračati započetim putem pomicanja granica suradnje između arhivista, predstavnika drugih istraživačkih i znanstvenih grana i djelatnosti te običnih korisnika.

Autor Geoffrey Yeo u četvrtom članku u nizu *Concepts of Record (1): Evidence, Information, and Persistent Representations (Koncepti zapisa: dokaz, informacija i neprestano predstavljanje)*, stavlja u fokus shvaćanje pojma zapis u odnosu na pojmove dokaz, informacija i prezentacija. Autor daje pregled filozofske, sociološke i lingvističke literature te navodi kako na taj problem gledaju predstavnici navedenih znanstvenih grana iz perspektiva teorije i arhivističke prakse. Zaključuje da je poimanje zapisa i njemu sličnih pojmova interdisciplinarno i obuhvaća široki spektar shvaćanja.

Slično prethodnom članku M. Ghetu i E. Yakel, autori Christopher J. Prom i Ellen D. Swain u radu *From the College Democrats to the Falling Illini: Identifying, Appraising, and Capturing Student Organization Websites (Od fakultetskih demokrata do palog "Illinija": identifikacija, procjena i sakupljanje web stranica studentskih organizacija)*, bave se problemima vezanima uz elektroničke zapise i njihovu važnost za arhivsku djelatnost. Za razliku od prethodnog članka u kojem je razmatrana korisnost web stranice stvorene u svrhu lakše dostupnosti digitaliziranoga gradiva jedne zbirke, ovaj članak donosi novosti vezane uz potencijalnu važnost sakupljanja i čuvanja informacija i sadržaja web stranica

studentskih organizacija. Svijest o važnosti studentskih web stranica, kao zapisa koji nude dodatne informacije o studentskim aktivnostima i radu izvan nastave, urodila je pokretanjem projekta pod vodstvom dvoje autora ovog članka, s ciljem utvrđivanja mehanizama pomoću kojih bi se te vrste zapisa trajno očuvale. Rad pruža uvid u pripreme koje su prethodile početku istraživanja provedenom među studentskom populacijom na Sveučilištu Illinois, prikaz metodologije rada i korištenih metodoloških "alata", te daje detaljnu analizu dobivenih rezultata. Na temelju tih rezultata autori daju preporuke o uvjetima i načinima očuvanja relevantnih web stranica i zaključuju da je za obavljanje tog posla potrebno samo malo vremena, smisla za ono što je vrijedno sačuvati i informatičke spretnosti.

Sljedeći članak *The Politics of Leo XIII's Opening of the Vatican Archives: The Ownership of the Past* Nicholasa J. Tussinga (*Politika otvaranja vatikanskih arhiva Lava XIII: vlasništvo nad prošlošću*), donosi uvid u početke pristupa i otvaranja vatikanskih arhiva javnosti. Godine 1883. papa Lav XIII. donio je odluku *Saepenumero considerantes*, kojom je legalizirao pristup korisnika, posebno znanstvenika, arhivskom blagu koje čuvaju vatikanski arhivi. Njegov postupak je digao prašinu u političkoj javnosti, s obzirom da je odluka donesena u jeku procesa ujedinjenja Italije u jedinstvenu državu. Suvremenici, većinom iredentisti, su u tom njegovom postupku iščitavali prikrivene namjere, smatrajući da on na taj način nastoji utjecati na povijest i kolektivno pamćenje predstavljajući sebe i svoje prethodnike kao prave stvaratelje talijanske države. Osim povijesnog okvira spomenutog sukoba između pape i talijanskih nacionalista, članak donosi i pregršt informacija o literaturi napisanoj na temu vatikanskih arhiva, kratku povijest njihova formiranja i početaka čuvanja i prikupljanja gradiva, te daje uvid u sukobe unutar Vatikana vođene između struja koje su zagovarale šire otvaranje odnosno represivnije zatvaranje i restriktivnije mjere zabrane pristupa arhivima i gradivu. Autor zaključuje članak zagovaranjem omogućavanja još većeg pristupa gradivu, s nadom da će njegov rad potaknuti druge znanstvenike da još bolje istraže početke otvaranja vatikanskih arhiva javnosti, te da će svoje potencijalne radove potkrijepiti relevantnim izvorima.

Članak *Archives of the People, by the People, for the People* (*Arhivi ljudi, od ljudi i za ljude*) Maxa J. Evansa, nudi prijedloge o promjenama u poslovanju arhiva kako bi postali još otvoreniji i dostupniji korisnicima, a sve na obostranu korist. Zbog sve veće akumulacije novoga gradiva i zahtjeva građana za što bržim pristupom informacijama, autor kao potencijalno rješenje navedenih problema nudi dvije mogućnosti. Jedna je da se arhivi pretvore u svojevrzne trgovačke ustanove koje bi na zahtjev korisnika digitalizirale potrebno gradivo i dostavljale im gotov proizvod u istom obliku putem interneta ili relevantnog digitalnog medija, sve na njihov trošak. Druga mogućnost je da korisnici pomažu arhivistima prilikom već ustaljene "staromodne" arhivističke obrade gradiva. Pretražujući i pregledavajući njima zanimljivo gradivo, te stvarajući potrebne bilješke za vlastita istraživanja, mogli bi te bilješke i informacije o gradivu pružiti i arhivistima i na taj način im pomoći pri stvaranju potrebnog obavijesnog pomagala. Svaka od

mogućnosti je potkrijepljena razmatranjem vlastitih pozitivnih i negativnih strana. Zaključak donosi parafrazu američkog poimanja države, u ovom članku primijenjene na poimanje arhiva: kada bi u stvarnosti bio primijenjen jedan od predloženih modela, arhivi bi postali arhivi ljudi - što već jesu, samo u apstraktnom smislu, arhivi od ljudi - koji pridonose i dodaju vrijednost arhivskim ustanovama, i arhivi za ljude - koji ih u stvarnosti mogu koristiti.

Posljednji članak u časopisu *The Two Dimensions of Professional Service: A Reflection on the Life of Robert M. Warner (Dvije dimenzije profesionalne službe: Osvrt na život Roberta M. Warnera)* je nekrolog posvećen jednom od "divova" američke arhivistike, Robertu M. Warneru. Iako povjesničar po zanimanju, svoju karijeru je započeo i završio kao arhivist i njegova postignuća u prilogu su podijeljena prema arhivskim društvima i ustanovama u kojima je djelovao. Prikazom njegovog rada kroz članstvo u Američkom arhivističkom društvu, saznajemo da je pomogao institucionalizaciji društva, upošljavanju kompetentnih osoba koje će voditi njegovu pismohranu i cjelokupnim svojim zalaganjem pomogao transformaciji običnog udruženja arhivista u Društvo koje igra važnu ulogu na arhivističkoj sceni. Kao zaposlenik Povijesne zbirke Michigana (*Michigan Historical Collection*) pri Sveučilištu Michigan, poduzeo je odlučne korake u prikupljanju financijskih sredstava kasnije iskorištenih za izgradnju adekvatnog prostora za ovu zbirku. Također je omogućio osnivanje i izgradnju potrebnih objekata za Fordovu predsjedničku knjižnicu (*Ford Presidential Library*). Radeći kao šesti arhivist SAD-a (*Sixth Archivist of the United States*) postavio je temelje za odvajanje američkog Nacionalnog arhiva od Glavne administracije za usluge (*General Service Administration*), što je 1985. godine provedeno u djelo. Njegovom smrću 24. travnja 2007. godine američka arhivistika je izgubila svoju pokretačku snagu.

U nastavku ovog broja časopisa slijede prikazi novih priručnika i knjiga vezanih za različite vidove arhivističke djelatnosti. Nalazimo osvрте na sljedeće knjige: Adrian Brown, *Archiving Websites: A Practical Guide for Information Management Professionals*; Geoffrey C. Bowker, *Memory Practices in the Sciences*; *Managing and Archiving Records in the Digital Era: Changing Professional Orientations*, ur. Niklaus Bütikofer, Hans Hofman i Seamus Ross; Mary Lynn Ritzenhalter, Diane Vogt-O'Connor, Helena Zinkham, Brett Carnell i Kit Peterson, *Photographs: Archival Care and Management*; Nelly Balloffet i Jenny Hille, *Preservation and Conservation for Libraries and Archives*; Waverly Lowell i Tawny Ryan Nelb, *Architectural Records: Managing Design and Construction Records*; Travis McDade, *The Book Thief: The True Crimes of Daniel Spiegelman*; Max Schweidler, *The Restoration of Engravings, Drawings, Books, and Other Works on Paper*; *Women in Utah History: Paradigm or Paradox?*, ur. Patricia Lyn Scott i Linda Thatcher.

Osim navedenih prikaza, tu su i prikazi arhivističkog i srodnog sadržaja s web stranica različitih američkih arhiva i muzeja. Prikazani su sljedeći

članci na web stranicama: *Ohio Memory: An Online Scrapbook of Ohio* <http://www.ohiomemory.org>; *Picturing the Cayuse, Walla Walla, and Umatilla Tribes* <http://boundless.uoregon.edu/digcol/mh/index.html> i *The Presidential Timeline of the Twentieth Century* <http://www.presidentialtimeline.org>.

Na kraju časopisa nalazimo izvještaje sa sastanaka Društva američkih arhivista održanih u drugoj polovici 2007. godine.

Ivana Levstek

The American Archivist, 70, 1(2007); 71, 1(2008)

Izdanje **broja 1 iz 2007.** časopisa *The American Archivist* otvara tradicionalna poruka predsjedavajućega sa skupa Društva američkih arhivista, a ovdje je to Richard Pearce-Moses, arhivist koji je obnašao službu u brojnim vladinim, privatnim, muzejskim i arhivima akademskih institucija i zajednica, a u mandatu 2005/2006, bio je i predsjednikom Društva. Pearce-Moses svoj je rad naslovio *Janus u virtualnome prostoru: arhivi na pragu digitalne ere (Janus in Cyberspace: Archives on threshold of the Digital Era)*, čime je dao jasne naznake glavne teme: pozicija i uloga arhiva i arhivista u promijenjenim okolnostima koncepta i medija zapisa koje valja sačuvati. U uvodnom dijelu autor daje neke naznake i primjere koji slikovito pokazuju koliko se način ljudskoga djelovanja izmijenio zbog informatičkih tehnologija. Čak i oni najkonzervativniji svoj rad više ne mogu zamisliti bez pomoći određenih pomagala temeljenih upravo na IT-u. Međutim, za razne znanosti, ne samo arhivističku, ta je tehnologija donijela mnoštvo pitanja, dvoumica i problema. Ukoliko promatramo samo srodne znanosti, a to su svakako knjižničarstvo, upravljanje zapisima (spisovodstvo), ali i pravne znanosti i pravosuđe, zemljopis i kartografija, inženjerstvo i arhitektura, lako možemo utvrditi da je došlo do znatnih pomaka u pristupu.

U svojim promišljanjima o novoj (digitalnoj) eri, autor je zamislio tri scenarija: održavanje *status quo* pozicije, pogoršanje pozicije i poboljšanje pozicije arhiva i arhivistike. Prvi zamišljeni scenarij autor je odmah odbacio, iako bi vjerojatno struci bio najkomfortniji. Naime, teško možemo tvrditi da je stanje jednako kao nekada ukoliko znamo koliko je već konvencionalnih zapisa digitalizirano i koriste se u takvome obliku, ako znamo da se barem 50% poslovne korespondencije odvija putem elektroničke pošte, ako smo svjesni da su se nekadašnji pisani dnevници pretvorili u blogove, da je pisaci stroj gotovo nestao iz uporabe i zamijenjen je tekstualnim datotekama, da su izvješća manje-više zamijenjena kućnim mrežnim stranicama pojedinih ustanova i pravnih subjekata itd. Naprosto, tehnologija je promijenila prirodu zapisa, a time i prirodu upravljanja zapisima. Drugi je mogući scenarij pogoršanje pozicije i otežano obavljanje posla arhiva i arhivista odnosno, moguće je čak zamisliti da arhivisti, ukoliko ne svladaju neke